

Alexander Halvoník

MÁTOHA, NEBOJ SA!

Venované

Sašenke

The word 'Sašenke' is written in a decorative, hand-drawn font. Each letter is filled with a different color: 'S' is yellow with green spots, 'a' is orange, 'š' is brown, 'e' is green, 'n' is red, and 'k' is teal. The word is surrounded by several small, green leaf icons scattered around it.

Alexander Halvoník

Mátoha,
neboj sa!

Text © Alexander Halvoník
Illustrations & Design © Lenka Javorská
Slovak edition © Perfekt 2014

Mátohy

Mátoha Bertík bol chlapec a býval v trstinovom domčeku na brehu jazera Zelená voda. Mátohy Gitka, Margita, Margaréta a Maximargita boli dievčatá a bývali na druhom brehu. Bertík by sa s nimi rád kamarátil, no nedalo sa. Jednak preto, že mal plné ruky práce, jednak sa nerád nudil. Dievčatá o kamarátstvo ani nestáli. A tak usilovne zbieral okolo jazera odpadky. Už dávno sa zmieril s tým, že bol nočným rybárom na smiech, ale aspoň im vypúšťal ryby, ktoré nachytali a postrkali do sieťok. Čím bolo v jazere menej rýb, tým väčšími sa usiloval. Popritom ešte striehol na starého raka, ktorý poznal všetky tajomstvá. Rakovi vraj vyhynula celá rodina, ale keďže ho okrem Soviaka Onderka nikto nikdy nestretol, nikto to nevedel naisto. Ani to, či ho stretol Soviak nebolo isté, lebo on si rád vymýšľal a možno si vymyslel aj rozprávku o rakovi. Tak nejako to bolo aj s Bertíkovými rodičmi. Asi sa utopili. Možno sa neutopili, len odišli hľadať lepšie miesto pre život a niečo sa im prihodilo, nebodaj nešťastie alebo priveľké šťastie. Ubehli roky a oni sa nevracali. Možno ešte stále hľadajú a vrátia sa, ak nič nenájdu. Veď všetky lepšie miesta sú už aj tak obsadené a každý si ich chráni pre seba.

Dievčatá o nijakú prácu nestáli. Celé dni prespali a celé noci sa nudili. Strašenie ich už dávno prestalo baviť. Najhoršie však bolo, že nenávideli každého, kto chcel byť niekomu niečím užitočný. Odkedy sa rybári prestali báť mátoh, iba sa ponevierali okolo jazera. Vyjedali šťavel a vymýšľali, čo by komu vyviedli. Lenže na rybárov boli prikrátke, na zvieratá prihlúpe, na ryby prilenivé a na hmyz prifajnové. Na vyvádzenie im zostal už len Bertík.

Najmä najmenšia Gitka bola veľká zlomyseľnica. V šúpoľovej hlavičke sa jej neprestajne prehánali nezbedné myšlienky. Najväčšími ju škrelo, že dote-

raz sa jej ešte nikto nezľakol. Tak veľmi túžila, aby sa jej všetci báli. Raz ju sestričky vzali do dediny strašiť malého Ivanka, ktorý nechcel spať. No len čo Ivanko zbadal roztatárenú Gitku, hneď sa rozosmial.

– Aká sympatická kukurička! – kričal a smial sa, až pukol od smiechu.

Bolo po strašení. Odvtedy ju sestry nechceli so sebou brávať. Vyhovárali sa, že sa ich nik nebojí kvôli nej, hoci to tak celkom nebolo.

– Ešte si maličká, keď budeš väčšia, však uvidia! – chlácholili ju sestry. Gitku to vždy veľmi nazlostilo.

– Ja že som maličká? Aha, čo dokážem! – Skákala meter do výšky, metala sa ako čert vo vreci a hrozitánsky vrieskala. Ľudia sa však nebáli ani sestier. Akoby aj, keď v počítačových hrách videli onakvejšie hrôzy. Nebáli sa Margity, hoci mala hlavu ako štyri deravé slnečnice, tvár čiernu ako uhoľ, vlasy ako bľiace ohne, vedela si vyberať baklažánové okále a svietiť nimi ako s reflektormi. Ani Margaréta s postavou, ktorá pripomínala obrovskú neónovú tekvicu, s hlavičkou ako makovičkou a s príšerne šuchotajúcim plášťom na pleciach im nenahnala strach. Ba ani dlhočizná Maximargita, ktorá si musela trinásťkrát zvinúť ruky okolo tela, ak sa chcela zmestiť s ostatnými do chalúčky z lístia, ktorá stála učupená medzi smutnými vrúbami pri jazere. A už vôbec sa nebáli Bertíka, hoci si občas svietiacimi farbami namaľoval obočie i zuby a na štrnásť-centimetrový raťafáčik si gumičkou pripevnil kohútie pazúriská.

Zato Bertík sa bál dievčenských mátoch. Ak mohol, vyhol sa im, ale väčšinou nemohol. Priplietli sa mu do cesty, uťahovali si z neho a robili mu všetko naprotiveň. Najhoršia bola Gitka. Neprestajne doňho zabrdala, že sa ho nik nebojí, že vôbec nevyzerá ako mátoha a nevie plávať. Hneval sa na ňu a z celej duše si želal, aby sa predsa len našiel niekto, kto sa ho konečne zľakne. Potom to zúrivé kukuričné škvŕňa uvidí! Kto by sa ho však len bál? Rybári mlčky posedávali dlho do noci na brehu jazera, svietili si otrasnými malými lampičkami a radšej sa chválili svojimi úlovkami, ako by sa báli. Keď ich chcel nastrašiť, už zďaleka ho vítali:

– Ahoj, Bertík, tak dnes mám v sieťke jedného kapríka a štyri pleskáče! Alebo: – Aha, Bertík! Chytil som belicu a plno čereblí! – Alebo: – Nestraš tu, Bertík, nič som ešte nechytil! Dokelu, tu človek chytí skôr mamuta ako rybu.

Bertík

Raz, keď na jazero spadla hlboká noc, a rybári so svojimi sieťkami a lampičkami nasadli do áut a odfrčali, vybral sa na rybačku Bertík. Predtým vyzbieral odpadky a poodnášal ich na smetisko. Bolo mu z tej špiny smutno, ale bol aj hladný, lebo ani mátoží žalúdok sa nedá oklamať. Tešil sa, že si chytí aspoň ostrieža a dá si ho s hráškom, ktorý rástol na neďalekom poli. Všetko sa však zbehlo ináč...

Keď dievčenské mátohy počuli zasvišťať udicu a žblknúť na hladine háčik s červíkom, hneď pribehli. Stavili sa medzi sebou o vlčí zub, či Bertík voľačo chytí, alebo nie.

– Nechytí, – prskla Gitka.

– Ale chytí, – tvrdila Maximargita a dlhánskou rukou si odtrhla z vrcholca agáta šťavnatý lístok.

– A ja vravím, že chytí, – zašuchotala strašidelným plášťom Margita.

Ktovie, ako dlho by sa takto dohadovali, keby Gitka nepovedala: – Mňa tu už nič nebaví. Zase sa ukrutne nudím.

– Náhodou je to celkom zaujímavé, – naoko sa začudovala Maximargita.

– Mňa to už nebaví! – zafňukala Gitka a dupla nôžkou. – Poďme ho sotiť do vody! Nech je psina. To by ma bavilo!

– Ale, Gitka, veď by sa utopil. Bertík predsa vôbec nevie plávať, – zahriakla ju Margita.

– Nech! Aspoň bude psina!

– Gitka, keby sa utopil, nemali by sme už ani jednu chlapčenskú mátohu, – namietla Maximargita.

– Tak ho potom vytiahneme a musí nám za to splniť nejaké želanie!

– Aké želanie? – zajastrila ohnivými očami Margita.
– Napríklad... aby nám priniesol veвериčiatko. Už dávno túžim hladkať veveričiatko! Nikto mi tu nechce dať hladkavé veveričiatko! – rozfňukala sa Gitka a zastrájala sa hodiť na zem. Margite od údivu nad jej nápadom vypadlo jedno ohnivé oko a len-len že sa neskotúlalo do jazera.

– Tak už neplač, – utišovala ju Maximargita. Nakoniec predsa len vystrela k Bertíkovi dlhočiznú ruku a sotila doňho. Mátoží chlapec urobil kotrmelec a čľupol do vody. Začal mávať rukami i nohami, ba možno aj ušami, ale nepomohlo to.

– Pomóóóc! – kričal, čo mu hrdlo stačilo. – Topím sa, pomóóóc! – niesol sa ponad jazero jeho zúfalý nárek.

Keď sa poriadne nalokal vody, Gitka naňho zajačala:

– Vytiahneme ťa, ale musíš nám sľúbiť, že nám priniesieš veveričiatko!

Takmer utopený Bertík by bol vtedy prisľúbil všetko.

– Áno... sľubujem... – zajachtal a už-už sa začal ponárať.

Vtedy sa Maximargita naklonila nad jazero, ruky sa jej vystreli ako ramená žeriavu a vyložili mátožieho chlapca na breh.

– Ďakujem, sestričky, – drkotal zubami rozmočený Bertík.

– Nestačí ďakovať, – pišťala Gitka. – Beda ti, ak nesplníš sľub. Už aj prinies veveričiatko! Ale nech je poriadne hladkavé!

Bertík si až vtedy uvedomil, čo prisľúbil. Vlastne ani nevedel, čo je to veveričiatko. Zo zvierat sa najlepšie poznal so skokanom zeleným a rosničkou. A ešte ako-tak so sovami, s kuvikmi a s čvíkotami.

Mesiac nad jazerom začal blednúť a na obzore sa zjavila zornička. Čochvíľa naďíde deň.

– Ide sa spať, sestričky. Čo nevidieť bude svitať, – zavelila rázne Maximargita. Dlhými rukami pozhŕňala sestry a viedla ich k domčeku medzi smutnými vrúbami.

Gitka sa obrátila a zakričala:
– Nieže nám ho neprinesieš! Ak sľub ne-
splníš, zajtra ťa naisto utopíme.

Bertík osamel. Morila ho zima, bol hladný a strašne unavený. No sľub je sľub. Slovo robí mátohu. Najmä vtedy, ak je mátoha chlapec. Kde však vziať veveričiatko? Možno by sa nejaké aj niekde našlo, ale mátohy nevedia vo dne hľadať, vedia len spať. Navyše – ako to bude vyzerať, keď sa uprostred hlbokého dňa zrazu zjaví mátoha? Bol z toho zmätený a veľmi smutný.

Dalmatínek Lonec

Nad kopcami zbelela obloha. Noc už bola taká rozdriemaná, že sa začalo rozvidnievať a Bertíkovi sa pred očami strácali stromy. Potom sa biela obloha začala farbiť do červena. Bertík takú hrôzu ešte nikdy nevidel. Noc je niečo celkom iné. V noci je všetko krásne. Vo dne všade vládne iba hrôzostrašná farebná tma. Stačilo sa do nej len pozrieť a hneď sa celý roztriasol od strachu. To nebolo všetko. Z farebnej tmy sa začali ozývať kdejaké čudesné zvuky: pískanie, zurčanie, pípanie, šveholenie. Bertík si zakryl oči i uši. Potom sa ešte rozkýchal.

– Jojojój, božemôj, či som sa len preľakol! – ozvalo sa mu znezrady za chrbtom.

Bertíkom tak šklblo, že sa mu skrížili nohy. Bol by ušiel, ale kam ujdeš so skríženými nohami? Zvrtol sa a zazrel ozajstnú mátohu. Bola celá čierna a mala biele fľaky. Vyplazovala ohnivý jazyk a vyvalovala strašidelné okále.

– Že sa tu niekto preľakol? – pochlapil sa Bertík a smelo sa chcel pozrieť čudnému tvorovi do očí.

– Čestné dalmatínske, – vyštekol čudesný tvor a začal Bertíka oňuchávať.

– Čuchy čuch, nikde ani puch, – povedal začudovane. – Kde vlastne si? Akosi sa mi nerýmuješ. Asi mám nádchu.

– Kde máš oči, keď nevidíš, že som mátoha? – spýtal sa celkom roztrašený Bertík.

– Veď vidím, ale čo mám robiť, keď mám v nosu samú rosu, – čudne zafunelo čudo. – Nech si hocikto, predomnou sa ty nevyťahuj! Mám ti rozprávať, ako som dotrhal gate hroznému zlodejovi Hroznojedovi? Jedna báseň! Alebo ako som pohrýzol tuláka Piťka do ľavého lýtky? Druhá báseň!

Alebo, cha-cha-chu, ako som po hrachu popreháňal líšku Ryšku, keď vypila Karolovi z hrnca kýšku? Tretia báseň!

- Dobre, - povedal Bertík, čo mu na jazyk prihrala mátožia slina. - Už aj sa ma boj! Brbrbrrrr! Boj sa ma aspoň trocha, keď už nemôžeš veľa. Vyzeráš predsa na slušného tvora.

- Tak dobre, - pristal neznámy. - Celý sa trasiem od strachu. V smelosti som jednotka, ale prečo by som kvôli tebe nemohol byť na chvíľu aj strachopud? Pozri! - A roztriasol sa, až sa na ňom roztancovali biele škvrnky.

Bertíka už dávno nik tak nepotešil. Bol od radosti celý bez seba. To by mala vidieť Gitka! Cudziniec sa mu začal páčiť.

- Som nočná mátoha Bertík, - predstavil sa mužným hlasom a smelo mu podal ruku.

- A ja som denný pes Dalmatíнец Ponec. Ináč som slávny psí básnik. Stratil som sa rybárovi Karolovi. Jedna báseň! Vieš, podal by som ti labku, ale labky zásadne nikomu nepodávam. Musím si dávať na ne veľký pozor.

- Chápem, - prikývol Bertík, - Ale kamaráti by sme mohli byť...

- To by sme teda mohli, - súhlasil Dalmatíнец. - Ak budeš chcieť, môžeme sa ešte niekedy zahrať na bojačku. Chvíľu by som sa bál ja teba a potom ty mňa. Jedna báseň! Škoda, že teraz musím ísť hľadať Karola, - vzdychol si smutne.

- A ja zas veвериčiatko. Nevieš, ako sa v takej odpornej tme hľadá veвериčiatko? - zavzdychal aj Bertík.

- Vraj v tme! Pozri na ten biely deň. Dnes vidieť až po Viedeň. Ty si ale smiešny kamoš! - rozosmial sa Dalmatíнец.

- Náhodou si smiešny ty. Ja som hrozný. Brrrrr! Vari si to sám nepovedal? Mohol by si mi pomôcť. V noci by som zas ja pomohol tebe.

- Jedna báseň! - zvolal Dalmatíнец. - Veď najlepšie kamaráti sú takí, čo sa nemusia ani vidieť! Aj Karola mám najradšej, keď je niekde na nočnej.

Cez deň je s ním otrava, stále hľadá do piva. Keď mu boleň šlohne návnadu, hneď má mrcha náladu. Večer mi ho určite pomôžeš nájsť, dobre?

– Platí, – prisľúbil Bertík. – Poďme!

– Hohohó, myslíš, že je to len tak? Keby si bol aspoň vták! Vravíš, že si mátoha, tak rozmýšľaj, preboha. Treba nám ísť do lesa, kde tie tvory hemžia sa. Každému je ale známe, že je prísne zakázané mátohy ta vodiť a zlé s nimi robiť. Musíš sa zamaskovať! Najlepšie nazeleno.

Dalmatíнец odbehol do krovia a vrátil sa s tromi lopúchmi.

- Z jedného si urobíš čiapku, z dvoch vestu. Aspoň ťa lepšie uvidím.
Jedna báseň!

Dva lopúchy však boli na vestu málo. Dalmatíнец priniesol ešte jeden. Zostalo z neho i na vrecká. Lopúchy hneď urobili z Bertíka mládenca súcheho do denného sveta.

Medzitým vyšlo slniečko. Len čo rozhodilo po kopcoch štekľivé lúče, hneď zbadalo, že na zemi sa stalo čosi nezvyčajné. Rozosmialo sa a jeho smiech pobudil aj prispatých sedmospáčov. Vtáky, chrobač i zvieratá sa rozospievali, rozcvrlikali a rozpišťali. Dalmatíнец šalel ako blázon. Robil v tráve saltá, premety, kotrmelce, kotúle a jazykom zbieral trblietavé kvapky rosy. Bertíka však slnečné lúče oslepovali a denný hurháj mu trhal uši. Nevedel pochopiť, z čoho sa jeho kamarát tak teší. Darmo, mátohy sa asi naozaj nemajú čo ponevierať vo dne...

Od Sysťa po Sýkorku

– Spýtame sa niekoho, kde bývajú veverice, – povedal udychčaný Dalmatínek, keď sa vybláznil.

Prvý mu padol do oka Syseľ. Sedel pred vchodom do svojej diery a labkami si usilovne umýval oči, uši a líca.

– Dobré ráno, pán sused, – pozdravil ho zdvorilo Dalmatínek. – Neviete náhodou, kde bývajú veverice?

Syseľ nedôverčivo zagánil na cudzincov.

– Veverice? Ešte tie by tu chýbali! Vyžrali by všetko zrno!

Dalmatínek hneď pochopil, že Syseľ je starý lakomec, a na takých treba ísť fígľom.

– Na to by sme sa teda pozreli! – povedal. – S kamošom Bertíkom sme sa vybrali vymôcť od nich dlh. Sú nám dlžné vrece orechov, a nie a nie ho vrátiť. Beda ich kožuškom, ak sa budú vzpierať. Chceme usporiadať súťaž o najusilovnejšie zviera. Prvá cena, milý otec, bude sladký lieskovec.

– Iba jeden? Mám sedem synov a miesto zrna plnú sýpku dcér, – nedôverčivo na nich zagánil syseľ. – Sú nenásytní a kým im nenasypeš aspoň za sito, začnú syčať, že nie sú sýti. Márna sláva, orechy sú asi najsladšie, keď ich je asi tak za sto sít. Som si istý, že keby sa im nasyvalo aspoň sito lieskovcov, neprestali by síce syčať, ale isto by získali na sile. Veď sa už naučili aj vybrané slová po s. Takže prvá cena musí byť aspoň sito lieskovcov.

– Prečo nie? – pohotovo odvetil Dalmatínek. – Najskôr však musíme vedieť, kde bývajú veverice.

– Nuž, spýtajte sa Sýkorky. Býva na sosne. Tá však ani zďaleka nie je taká usilovná ako ja.

– To určite! – zvolal Dalmatínek Ponec a potiahol Bertíka zubami za vestu k lesnému chodníku. – Poďme! Ozaj, kamoš, a načo ti bude veveričiatko? Nechcel by si radšej poníka? Včera prišiel do dediny cirkus a jedného som tam videl. Jedna báseň!

– Možno aj chcel, ale Gitka by nechcela, – smutno si vzdychol Bertík a vyrozprával Poncovi, čo sa v noci zbehlo pri jazere.

Sýkorka nemala čas. Lietala z vetvičky na vetvičku a usilovne chytala muchy a mušky. Hladné sýkorčatá natŕčali z hniezda holé krky, otvárali neuveriteľne veľké žlté zobáčky a neprestajne pišťali: – Aj mne! Aj mne! Mama sa mohla ulietať.

– Hej, pani Sýkorka, pára sa vám zásterka! Môj kamoš Bertík vám požičia nitku. Má takú istú zelenú vestu ako vy.

– Až večer, až večer, – náhlivo zapípala Sýkorka. Bola to veľká parádnic, ale hladné deti jej boli prednejšie.

– Neprezradili by ste nám, kde bývajú veverice? Sľúbili nám jedľové semiačka. Prinesieme vám z nich pre deti.

– Tam, tam a tam, – zašvitorila mama Sýkorka a už jej nebolo. Kamaráti sa pustili hore chodníkom do lesa. Bertík sa nevedel vynačudovať, ako to Dalmatínek vedel so zvieratkami. Každé, ktoré stretli, pekne pozdravil a prisľúbil mu, čo malo najradšej. Všetky mu uverili. No aj tak sa nedozvedeli, kde bývajú veverice.

Keď nikoho nestretli, Dalmatíneec skladal pochodovú pieseň. Keď neskladal, tak spieval, keď nespieval, aspoň havkal do kroku:

*My sme kamoši,
ideme za rosy
k veverici.*

*Čo tam nájdeme,
to si schováme
v kukurici.*

*Hav, hav, hav, vr, vr vrrr,
zaves Gitku na vrbu!*

*Vr, vr, vr, hav, hav, hav,
aby sa jej každý bál!*

Dalmatíneec učil Bertíka farby. Bertík všetko doplietol, čierna bola biela, žltá sivá a fialová bola oranžová. Sedmokrásky boli čierne a tráva tmavomodrá. No hrôza!

Zrazu sa po lese rozľahol strašný krik. Nebolo uší, čo by ho nepočuli.

– Ratatara ratatam, novinu tu pre vás mám. Čujte zľava, čujte sprava, prichádza k vám senzi správa. Sříňatko sa narodilo, ratatalo, ratatalo, a tak sa hneď pokakalo. Ratatara ratatom, je to správa ako hrom. Nič neujde môjmu zraku, počúvajte tetku Straku. Ratatata ratarim, hneď vám všetko oznámim.

Kamaráti pozreli nad seba. Mediálna Straka lietala, akoby jej horelo za zadkom a rapotala, ani čoby jej šlo o život.

– Pani Straka, viete, kde bývajú veverice? – zavolať na ňu Dalmatíneec. Straka zatrepotala krídlami, potom zletela na zem rovno pred priateľov, vytiahla spod krídla okuliare so zlatým rámom a založila si ich na zobák.

- Určite sú ukradnuté, - pošepol Dalmatíнец Bertíkovi. Potom sa obrátil na tetku, ktorá na nich pozerala so zobákom otvoreným od údivu:

- Nesieme dôležitú správu pani Veverici, - vysvetlil jej. - Nevieme však, kde býva.

- Veverici? Poďme k veci, ratatata rataten, hneď vám všetko rozpoviem.

- Toto je môj kamoš Bertík. Nevidieť ho dobre, lebo je nočná mátoha. Je však veľmi pekný a nadovšetko sa mu páčia straky. Ja som Dalmatíнец Ponec. Aj ja som veľmi pekný. Tetka milá, to je sila! Prišla naša hodina, určite sme